

Toetsingsdocument

Brancheverduurzamingsplan verpakken

Koninklijke Vereniging van Nederlandse Wijnhandelaren

Wetenschappelijke toetsingscommissie KIDV

2 november 2015

Ter introductie

In de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 hebben het bedrijfsleven, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Rijksoverheid afgesproken om brancheverduurzamingsplannen voor verpakkingen op te stellen met daarin de hoogst haalbare doelen voor 2018 (en dat zij dit in 2018 ook doen voor 2022).

Met de uitvoering van deze afspraak introduceert Nederland een novum in Europa: het is voor het eerst dat er stelselmatig en branche-breed afspraken worden gemaakt over het verduurzamen van de productverpakkingsketen. Dit geeft onder andere een impuls aan de circulaire economie voor verpakken. Naast de doelen die in de raamovereenkomst zijn gesteld voor het percentage hergebruik van verpakkingsmateriaal, worden er nu ook afspraken gemaakt voor duurzamer verpakken. De plannen liggen in het verlengde van de Europese verplichting inzake de essentiële eisen voor verpakkingen.

Bij het opstellen van de brancheverduurzamingsplannen is gekozen voor een methodiek waarbij hoogst haalbare doelen door de branches worden opgesteld naar aanleiding van de verduurzamingsprestaties van de koplopers in die branches. Hierdoor krijgt de verduurzaming van branches een impuls. Bij de vertaling van de hoogst haalbare doelen naar middenmoters en achterblijvers, worden deze bedrijven niet met naam genoemd. Dit mede omdat er binnen een branche sprake kan zijn van concurrentiegevoelige gegevens die niet zomaar kunnen worden gedeeld door de branches en hun leden/bedrijven.

Een onafhankelijke commissie, bestaande uit vier wetenschappers van vier verschillende universiteiten, toetst onder regie van het Kennisinstituut Duurzaam Verpakken (KIDV) de hoogst haalbare doelen. De Raad van Advies van het KIDV geeft haar advies hierover aan het bestuur van het KIDV. Hierna stuurt het KIDV-bestuur de brancheverduurzamingsplannen met de hoogst haalbare doelen en het toetsingsdocument van de toetsingscommissie met haar eigen advies aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu (IenM), die de hoogst haalbare doelen vervolgens vaststelt. Het ministerie is bevoegd om de plannen en/of hoogst haalbare doelen om te zetten in beleid c.q. regelgeving.

De rol van de toetsingscommissie is om de brancheverduurzamingsplannen te toetsen op kwantitatieve en kwalitatieve onderbouwing van de geformuleerde hoogst haalbare doelen. De toetsingscommissie kan hierbij slechts aangeven of het plan ambitieus en realistisch is op basis van haar kennis en ervaring. De toetsingscommissie kan branches in het toetsingsproces wel stimuleren om de lat zo hoog mogelijk te leggen en te zorgen voor een goede onderbouwing van de hoogst haalbare doelen, maar kan daarbij niets afdwingen.

De toetsingscommissie heeft geadviseerd om daadwerkelijk de hele branche te binden aan de brancheverduurzamingsplannen en de hoogst haalbare doelen. De komende tijd zal bekeken worden door het ministerie in hoeverre dit wenselijk en mogelijk is.

Het antwoord op de vraag of er vanuit de brancheverduurzamingsplannen en de hoogst haalbare doelen strijd is met bijvoorbeeld mededingingsregels en/of Europese regelgeving, valt niet onder de competentie van de toetsingscommissie, maar onder het ministerie van IenM.

Toetsing door de toetsingscommissie

De toetsingscommissie bestaande uit:

- Prof. dr. Jacqueline Cramer, hoogleraar Duurzaam Innoveren, Universiteit Utrecht,
- Prof. dr. ir. Roland ten Klooster, Leerstoel Packaging Design and Management aan de Universiteit Twente en ontwerper/adviseur bij Plato product consultants,
- Dr. Ulphard Thoden van Velzen, WUR, DLO onderzoeker aan Wageningen UR Food & Biobased Research,
- Dr. ir. Renee Wever, assistent professor design engineering, TU Delft,

heeft met ondersteuning van verpakkingskundigen:

- Johan Glaser, directeur Packz B.V.,
- Siem Haffmans, managing partner bij Partners for Innovation,
- Maarten van Hest, eigenaar en consultant bij Van Hest Packaging Concept,
- Dick de Koning, directeur Packz B.V.

het brancheverduurzamingsplan van de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Wijnhandelaren (KVNW) getoetst op 19 mei 2015. De toetsingscommissie concludeert dat de doelen in het brancheverduurzamingsplan van KVNW hoogst haalbaar en realistisch zijn, op basis van kennis en ervaring van de toetsingscommissie, en dat de aanbevelingen van de toetsingscommissie naar aanleiding van de toetsing zijn overgenomen in het aangepaste brancheverduurzamingsplan.

1. Overwegingen van de toetsingscommissie bij het bestuderen van het brancheverduurzamingsplan van de KVNW en de hoogst haalbare doelen

Een korte introductie in de wijnmarkt wordt gegeven in het plan. Er worden zo'n 500 miljoen flessen geïmporteerd, dat is 370.000.000 liter. 90% van de handel wordt gedaan door 20-25 importeurs. De KVNW heeft 130 leden van de ongeveer 1500 importeurs in Nederland. Dit beslaat 75% van het totale volume.

De wijn wordt door Nederlandse wijnimporteurs om commerciële doeleinden vanuit het buitenland naar Nederland verhandeld en verkocht via slijterijen, horeca, supermarkten en webshops.

Meer dan 99% van alle wijn die verkocht wordt op de Nederlandse markt is afkomstig uit het buitenland. Hiervan worden enkele wijnen – bij benadering 10% - gebotteld in Nederland. Alle andere wijnen worden gebotteld buiten Nederland. Als gevolg hiervan hebben de Nederlandse wijnimporteurs geen directe invloed op de productverpakkingen omdat zij een stap verder in de keten zitten.

De daadkracht van Nederlandse wijnimporteurs wordt voorts beperkt vanwege de geringe importvolumes van het grootste deel van de bedrijven. Bedrijven die een kleine hoeveelheid wijn afnemen bij de producent hebben zeer beperkt invloed op de productverpakkingen.

Ondanks bovengenoemde 'beperkingen' gaat dit plan echter wel over 100% van de in Nederland verkochte wijn.

In het plan wordt uitgelegd waarom er op het gebied van verduurzaming van verpakken wordt gefocust op keten beïnvloeding en flesgewichten. Hierbij wordt uitgelegd dat verschillende soorten wijn (veelal regionaal verplicht) gebotteld worden in verschillende flestypes.

De laatste decennia wordt er steeds meer wijn verbouwd in Nederland. Toch zijn de volumes Nederlandse wijn in internationale context nog zeer beperkt. Er zijn ongeveer 200 wijngaarden, waarvan er 150 commercieel geëxploiteerd worden. De productie bedraagt in zijn totaliteit ongeveer 1,2 miljoen flessen wijn per jaar. Dit is dus minder dan 1% van de totale wijnconsumptie in Nederland.

Het inzamelingspercentage van wijnflessen is volgens de bij de branche bekende cijfers reeds ongeveer 90%, vandaar dat daar niet op gefocust wordt.

Aanbevelingen van de toetsingscommissie overgenomen door de KVNW

Na de toetsingszitting op 19 mei 2015 heeft de KVNW in het aangepaste plan (versie 9 juli 2015) de volgende aanbevelingen van de toetsingscommissie overgenomen:

1. Tijdens de toetsingszitting blijkt dat er een 'tweedeling' is in de branche in omgang en beïnvloeding van leveranciers; de 25 grotere importeurs/bottelaars versus de kleinere leden die meer op niche niveau acteren. De toetsingscommissie beveelt aan dit beter uit te leggen in het plan en de invloed hiervan op verpakken. De 25 grote spelers kunnen een grotere slag maken dan de kleine spelers. Aanbevolen wordt de verschillende ketenbenaderingen uit te leggen in het plan en inzicht te geven door middel van uitbreiding van de generieke tabel in het conceptplan en dit ook te onderbouwen met cijfers (hoeveelheid gebruikte verpakkingsmaterialen per liter wijn). En tevens de link te leggen met de hoogst haalbare doelen. Aanbevolen wordt uit te leggen hoe de glas stromen lopen zodat duidelijker wordt hoe de branche hier wel (gewicht) en niet (% recycled) op focust.
2. De toetsingscommissie beveelt aan om in het plan op te nemen wat de visie is om het percentage groen glas (met hoger recycled content) te stimuleren.
3. Tevens de aanbeveling om uit te leggen waar de branche staat betreffende de volgende 5 punten: gewicht, transport, andere materialen, % recycled content en de omverpakking. Dit met kwantitatieve onderbouwing. Gevraagd wordt om aan te geven waar nog klappers te maken zijn en waar de branche nog stappen kan zetten. Koppel daar doelen aan voor de korte en langere termijn.
4. De toetsingscommissie beveelt aan om de besproken trends/ontwikkelingen op te nemen in het plan. Geef aan hoe de branche dit ziet, wat ze ermee wil doen en waarom de branche focust op glas.
5. De toetsingscommissie beveelt aan om de opkomst van Web Retail ook op te nemen in het plan inclusief de ontwikkeling dat gesproken wordt met Post NL over het bezorgen van kwetsbare pakketten.
6. Aanbevolen wordt om uit te leggen in het plan hoe de branche tot de 1% gemiddelde glasgewicht daling per jaar komt en de rol van inkoopvoorwaarden, de invloed van private labels en de overgang naar bag-in-box. Ook de connectie met het keurmerk genoemd onder hoogst haalbaar doel 1 dient beter uitgelegd te worden zodat die relatie duidelijker is. Ook wordt aanbevolen om uit te leggen hoe het keurmerk in de praktijk gaat werken, met name bij de verschillende soorten partijen.
7. De toetsingscommissie beveelt ook aan om duidelijker te benoemen hoe de monitoring eruit komt te zien.

2. Overwegingen van de toetsingscommissie bij de toetsingszitting

In de toetsingszitting heeft de KNVW samen met twee leden/bedrijven gereageerd op vragen van de toetsingscommissie en uitgelegd waarom de doelen hoogst haalbaar en realistisch zijn.

Kijkend naar de productverpakingscombinatie ligt de focus op flesgewicht. In antwoord op de vraag van de toetsingscommissie waarom de focus met name op flesgewicht ligt antwoordt de branche dat glas 90% is van het verpakkingsgewicht. Het gewicht van de fles is aandachtspunt nummer 1, bijvoorbeeld voor betere vulling van de vrachtwagen. Minder glas betekent ook minder kosten, betekent ook minder energie-impact op milieu en minder transport. Er zijn op kleine schaal andere verpakkingvormen in opkomst waaronder 'Bag-in-Box'. Of de milieudruk hiervan lager is dan van de traditionele verpakkingen is nog moeilijk te zeggen. Wel houdt de branche dit in de gaten. Op dit moment is 520 gram het gemiddelde flesgewicht per liter (390 g voor een fles van 0,75 liter), 510 gram in 2019 is de autonome ontwikkeling. Het doel van de branche is 494 gram in 2019.

Branche heeft enkele trends beschreven in de wijnhandel die niet direct in het plan beschreven staan.

- Hoewel glas nog steeds het beste en meest verkozen materiaal is voor wijn, is er wel verschil tussen wel of niet bewaren van wijn. Wijn verpakkingen van PET krijgen meer aandacht. Kleine huiswijn flessen zitten bij sommige supermarkten in PET. PET is alleen geschikt voor consumptiewijn, niet om wijn weg te leggen. De implementatie ervan gaat langzaam. Net zoals de schroefdop, dit heeft 10 jaar geduurd. Kwalitatief is de schroefdop beter. Maar in sommige landen is de kurk nog steeds een must. Een recente innovatie is de 'paper bottle' met kunststof binnenwerk waarbij gebruikte materialen gescheiden aangeboden kunnen worden aan de recycling. De PET wijnfles heeft de associatie dat hierin goedkope wijn zit. Ook lijkt de fles als hij van PET is kleiner in verhouding tot de glazen fles. Er moet goed gekeken worden naar de milieu impact, dat is marketing technisch belangrijk. De consument is tegenwoordig wel ontvankelijk voor veranderingen door verduurzaming. Er is dus een duidelijk trend gaande naar andere materialen.
- Tijdens de zitting komt naar voren dat behalve de reductie van glas per fles uit kostenoverwegingen die al plaatsvindt er ook minder glas per liter gebruikt wordt door de inzet van alternatieve verpakkingen. De beïnvloeding op dit vlak vindt met name plaats door de private labels en de overgang naar bag-in-box. Ook de glasfabrikanten gaan meer naar standaarden. Door glasgewicht op te nemen in de branche inkoopvoorwaarden kan het proces versneld worden. Dit zal in sprongen gaan. Frankrijk en nieuwe wijnlanden zijn innovatiever dan bijvoorbeeld Spanje. Dit vormt de basis van de 1% gemiddelde daling per jaar.
- Klimaatneutraal produceren komt meer op in bijvoorbeeld in een wijnland als Chili. Dit gaat behalve over glas ook over papier (meer recycled, meer FSC gecertificeerd).
- In Zweden wordt meer wijn uit Bag-in-box verpakkingen gedronken, omdat het daar anders gepositioneerd is.
- De consument heeft het idee dat een fles met een grote 'ziel' (de zogenaamd 'deuk/holte' in de flesbodem) betere wijn is. Grote retailers hebben een enorme impact met hun keuzes op het soort flessen en het gewicht daarvan. Als een van deze partijen een andere fles kiest dan is dat terug te zien in het landelijk gemiddelde gewicht per fles.

In antwoord op de vraag van de toetsingscommissie hoe de branche omgaat met ketenpartners en waar de invloed precies zit antwoordt de branche dat de grote bottelaars ketengesprekken hebben met importeurs. Met glasrecyclers heeft de branche geen contact aangezien het glas uit het buitenland komt.

Zoals gezegd komt 90% van de flessen uit het buitenland, om daar wijzigingen door te voeren is een stroperig traject. De importeurs zijn hierbij afhankelijk van leveranciers. De branche signaleert dat dit onderwerp, het inzetten van meer recycled materiaal, wel Europees opgepakt wordt. Voor supermarkten wordt er wel meer

groen gebruikt, in verband met de UV-werende werking van het groene glas en de kosten. Maar een overweging vanuit marketing is vaak om te kiezen voor wit. Voor rosé is wit glas een must. En witte wijn kan ook in wit glas verpakt zijn. Maar ook dit is streekgebonden.

In een vraag van de toetsingscommissie over hoe de branche denkt over de omverpakkingen antwoordt de branche dat deze al heel dun zijn, zeker om de supermarktwijnen. Daar is voor de supermarkten de optimalisatieslag al geweest. Supermarkten kunnen beter met dunnere dozen overweg dan andere partijen. Bij bepaalde (niet-bulk) wijnen vraagt de consument soms zelfs om houten verpakkingen omdat deze wijnen weggelegd worden voor langere tijd. Bij online bestellingen wordt er wel opnieuw verpakt, zodat er bij de logistieke dienstverlener ruw mee omgegaan kan worden. Er wordt met PostNL over de aanpassing van verwerking en levering gesproken, zodat er wijn met minder verpakkingsmateriaal bij online bestelling geleverd kan worden.

3. Aanbevelingen en onderbouwing van de toetsingscommissie

De toetsingscommissie concludeert dat de doelen in het brancheverduurzamingsplan van de KVNW hoogst haalbaar en realistisch zijn, op basis van kennis en ervaring van de toetsingscommissie, en dat de aanbevelingen van de toetsingscommissie naar aanleiding van de toetsing zijn overgenomen in het aangepaste brancheverduurzamingsplan.

De brancheorganisatie van Koninklijke Vereniging van Nederlandse Wijnhandelaren heeft de volgende hoogst haalbare doelen voor 2018 geformuleerd:

1. De inrichting en vormgeving van ketenverantwoordelijkheid als onderdeel van het keurmerk KVNW Register Wijnhandelaar. Alleen met inzet van deze instrumenten kan de productverpakkingcombinatie worden beïnvloed van de in het buitenland gebottelde wijn. Concreet worden de volgende zaken gerealiseerd:

- Standaard inkoopvoorwaarden (met daarin aandacht voor milieuaspecten)
- Letter of Engagement (met daarin aandacht voor milieuaspecten)
- Stimuleren van (internationaal) onderzoek naar nieuwe manieren van verpakken (innovatief)
- De KVNW neemt zich voor om via internationale zusterorganisaties inzichtelijk te maken bij welke producenten de in Nederland op de markt gebrachte flessen vandaan komen. Vervolgens kan worden bezien of het mogelijk is om overstijgende doelstellingen te formuleren.

De toetsingscommissie acht dit een realistisch en hoogst haalbaar doel omdat keten beïnvloeding cruciaal is voor verduurzamen van verpakken en de branche hiermee het onderste uit de kan haalt en naar haar vermogen de dialoog met de (vooral buitenlandse) keten. In het geval van de Nederlandse wijnhandelaren wordt beïnvloeding van de keten bemoeilijkt doordat 99% van de wijn uit het buitenland komt en 90% van de flessen uit het buitenland komt.

2. Reductie gewicht productverpakkingen met focus op de voornaamste verpakking: glazen flessen. Het huidige gemiddelde flesgewicht van wijnflessen is 520,2 gram per liter in 2014. De zwaarste fles (0,75 liter) weegt 645 gram, de lichtste fles weegt 306 gram oftewel 860 gram per liter en 408 gram per liter.

Autonome daling laat zien dat het gemiddelde glasgewicht in 2019 naar verwachting 510 gram per liter wijn zal zijn. De KVNW stelt zichzelf ten doel om te streven naar een gemiddeld glasgewicht 494 gram per liter in 2019. Dit is significant meer.

De toetsingscommissie acht dit een realistisch en hoogst haalbaar doel omdat de KVNW zich duidelijk inspant zodat de huidige (internationale) trend zich doorzet en doet daar nog een schep bovenop. In de berekening van dit hoogst haalbare doel houdt men rekening met marktaandelen van alle verpakkingvormen (o.a. bag in box verpakkingen). Bij de bepaling van dit streefgewicht is voorts rekening gehouden met ontwikkelingen waardoor er lichtere en sterkere flessen op de markt komen, alsmede met de wijzigende attitude van consumenten.